

Capitano a Innamorati

Capitano

- karikatura chlubitivého vojáka a zbabělce
- archetyp známý již z antického divadla (Plautova komedie *Miles Gloriosus*)
- Capitano v komedii dell'arte je příbuzný těmto typům, ale není přímým potomkem těchto parodií na vojáky
- většinou je doprovázen sluhou, který se chová jako jeho zbrojnoš a ironicky vybízí svého mistra, aby vyprávěl o svých „strašlivých hrdinských kouscích“
- maska se zrodila jako satira žoldáků, kteří zamořili Itálii v 15. a 16. století

- po invazi Karla V. a následující nadvládě Španělů se stal satirou na španělské dobyvatele a italský typ se začal vytrácet
- poprvé byl chlubitivý vojín obsazen Španělem v anonymní sienské hře *Gli ingannati* (1532)
- ne všichni kapitáni jsou Španělé, ale většina ano
- když se začaly ztrácet politické podněty, role kapitána se v komedii dell'arte zredukovala či modifikovala
- byla oživena v novele Théophilea Gautiera *Le Capitaine Fracasse*

- zpravidla je bez masky, vzácně se objevuje i maskovaný
- kostým má elegantní a pompézní, ozdobený barevnými stuhami a mašlemi, s velkým kloboukem s péry a chocholem, lesklými knoflíky, podvazky a dlouhým mečem
- je namyšlený na to, jak skvěle vypadá
- když se má bit, moc se do toho nehrne, bývá podlý a zbabělý
- galantní a okázalý v jednání se ženami, o nichž si myslí, že je vždy může dobýt, ale v jejich očích je groteskní a směšný

- zpravidla mluví bombastickým hlasem
- užívá hyperbolizované a přemrštěné obrazy při líčení svých odvážných kousků
- *bravata* – monolog či dialog, v němž se Capitano chvástá svými udatnými činy, slávou, bohatstvím a úspěchy u dam

Jsem Capitano Spavento z Pekelného údolí, zvaný Dábelský, velmistr rytířského řádu, Termegist, ergo největší hrdina, nejstrašnější ničitel, pán a vladař světa, syn Zemětřesení a Blesku, příbuzný Smrti a nejbližší přítel Velkého Lucifera, pána pekel. (rodomontáda Francesca Andreiniho)

Skokem jsem se vznesl do osmého nebe, a tam jsem dvěma údery zabil Malého i Velkého Medvěda. Po tomto slavném a pamětihodném činu jsem sestoupil po Mléčné dráze na sedmé nebe a tam mne zajal Saturn. / ... / Dupl jsem nohou na povrch Saturnova sedmého nebe tak silně a s takovou zuřivostí, že jsem ho rozbil a spadl jsem níž, přitom jsem prorazil díru do nebes Jupitera, Marse, Slunce, Venuše, Merkura i Měsíce. A když jsem spadl z Měsíce, ocitl jsem se na náměstí v Konstantinopoli, před samotným sultánem, který se zrovna chystal, že se pojede zrekreovat do Byzance. Zeptal se mě ve své řeči, kde jsem se tam vzal. Říkám mu, taky turecky, že jsem byl na lovu medvědů v arktických a antarktických sférách, v osmém nebi, a že jsem Capitano Spavento z Pekelného údolí. Jen co sultán uslyšel mé jméno, ihned sestoupil z koně a políbil mé nohy. To udělali i všichni pašové, vezíři, sandžakové, beglerbegové a janičáři. Když mne sultán přivítal ve jménu Divana, podal mi ruku a uvedl mne do svého serailu, kde jsem strávil přemnoho dní a zevrubně poznal kouzlo všech jeho žen. A pak zahrnutý skvělými dary z Persie, Arábie i Damašku a doprovázen sultánovou flotilou a jeho vojevůdcem Alim, jsem přijel sem do Calabrie.

Jména masky

- takřka vždycky má chvastounské a pyšně se nadouvající jméno, které je přidáno k jménu Capitano

Spavento (postrach)

Spaccamonti (trhač hor)

Cardone (bodlák)

Terremoto (zemětřesení)

Matamoros (zabíječ Maurů)

Fracasso (rachot, třískot, rámus)

Rodomonte (lamželezo)

Cuccurucu (kykyryký)

Culonero (černý zadek)

Cocodrillo (krokodýl)

Rinoceronte (nosorožec)

Spezzaferro (lamželezo)

Sangre y Fuego (krev a oheň)

Sbranaleoni (trhač lvů)

- ve Francii se nazýval Taille-Bras, Rodemont, Fracasse, v Německu Horribilifibrax

Scaramuccia, Scaramouche – Tiberio Fiorilli

- maska neapolského původu, je blízká Capitanovi, ale je méně stylizovaná
- nejslavnějším představitelem této role byl Tiberio Fiorilli (1602–94)
- kostým v černé barvě, s velmi širokým, bílým límcem a poddajným čepcem, který mu padal přes krk
- Fiorilli hrál vždy bez masky, s napudrovanou tváří, se zvýrazněným obočím, knírem kolem úst a s majestátním vousem
- hrál do věku osmdesáti tří let (stále si dokázal dát ránu do obličeje svou nohou)
- byl mistr rychlých vtipů, suchých, štiplavých poznámek

- byl prvním velkým moderním pantomimem s bohatou mimikou obličeje
- hráč na mnoho nástrojů (místo meče nosil kytaru), tanečník a zpěvák, kouzelník, iluzionista

Vliv na Molièrova Sganarella

- Molière si Fiorilliho nesmírně vážil a neztratil žádnou příležitost vidět ho na jevišti a vzal si z něj model pro svou interpretaci Sganarella ve *Velkolepém paroháči*
- hráli ve stejném divadle Petit-Bourbon a Palais-Royal

Inamorati – Zamilovaní

- v 60. letech 16. století byly herečky (prima donna) hvězdnou atrakcí italských společností, přispívající příznačně k jejich obrovskému účinku na publikum
- první herečka, o které máme nějaký životopisný údaj, byla Vincenza Armani, která zemřela v roce 1569
- herci a herečky, kteří hráli role Zamilovaných („první“ a „druhý“ zamilovaný), měli být mladí a přitažliví
- hráli s odhalenou tváří a nosili elegantní šaty na způsob vyšší společenské vrstvy a podle poslední módy

- jejich jazykem byla toskánština
- uměli zpaměti dlouhé pasáže z básní, vybraných z největší části z Petrarky nebo jeho následovníků
- dbali zvláště o svou dikci a jemné harmonické proslovy, v nápadném kontrastu s drsným dialektem *zanniù*
- zamilovaní se vzájemně milovali, odmítali, nenáviděli, zoufali si, byli utěšováni, podezírali se, žárlili, rozcházel se, usmiřovali a přirozeně, na konci komedie, si přistávali v náručí v upřímném manželství
- jména zamilovaných

Flavio, Lelio, Leandro, Fabrizio, Aurelio, Orazio, Ottavio, Florindo, Lindoro
Isabella, Ardelia, Flaminia, Vittoria, Silvia, Lavinia, Camilla, Ortensia,
Rosaura

Isabella Andreini (Isabella)

- narodila se v Padově roku 1562, patřila do souboru *Compagnia dei Gelosi*, který vedl její manžel Francesco
- stala se jednou z nejoslavovanějších hereček své doby
- byla úzkostlivě ctnostná a mimořádně krásná, znalkyně hudby, psala básně, komedie, napsala pastorální hru
- celý život neúnavně pracovala na tom, aby změnila názor diváků, že všechny herečky jsou prostitutky
- ona sama dosáhla vrcholů společenské a kulturní vážnosti, byla uctívána a idolizována básníky a příznivci, a byla dokonce – jako jediná žena – zvolena za členku Akademie